Hallintovaliokunta 8.2.2023

HE 132/2022 vp

Ihmisoikeusliiton vastaus valiokuntakuulemisessa esitettyyn kysymykseen

Kysymys: Tietoa henkilön biologisesta sukupuolesta tarvitaan esimerkiksi terveydenhuollossa. Miten tämä tulisi ratkaista?

Vastaus: Ehdotetun lakiesityksen mukaan tieto juridisesta sukupuolesta talletetaan jatkossakin väestörekisteriin ja se voidaan luovuttaa sieltä vastaavasti kuin nykyisinkin. Tieto henkilön juridisesta sukupuolesta ei siis katoa mihinkään, vaikka se poistetaan henkilötunnuksista.

Terveydenhuollossa tarvitaan monessa tilanteessa tietoa sellaisista henkilön kehon piirteistä, joita perinteisesti pidetään sukupuolipiirteinä. Tällaisia ovat esimerkiksi tieto siitä, onko henkilöllä kohtu ja/tai munasarjat, eturauhanen, kivekset jne. Kuitenkaan henkilötunnus ei nykyisellääänkään kerro henkilön kehosta. Henkilötunnus kertoo vain juridisen sukupuolen, kun taas ”biologinen sukupuoli” on monimuotoinen. Sama koskee väestörekisteriin talletettua tietoa juridisesta sukupuolesta. Henkilön keho saattaa esimerkiksi olla intersukupuolinen tai hän on voinut läpikäydä kehoa muokkaavia toimenpiteitä, saada hormonihoitoa tai vahvistaa juridisen sukupuolensa toiseksi.

Terveydenhuollossa onkin tärkeää kohdella potilaita/asiakkaita yksilöinä. Sekä hoitoa ja tutkimuksia, kuten seulontoja, koskeva säädöspohja että hoitoa koskevat kirjaukset tulee laatia niin, että niissä viitataan relevantteihin kehon osiin eikä juridiseen sukupuoleen. Säätelyssä ja kirjauksissa tulee myös huomioida potilaan tietosuoja asianmukaisesti.

Tärkeää on myös, että terveydenhuollon ammattilaisilla olisi riittävä osaaminen kohdata potilaat sensitiivisesti, ottaen huomioon sukupuolen moninaisuuden niin ihmisten identiteettien kuin kehojenkin kohdalla. Tämä ei tällä hetkellä toteudu. EU:n Perusoikeusviraston (FRA) viimeisimmässä lhbti-kyselyssä 23 % kyselyyn vastanneista suomalaisista transihmisistä oli kokenut syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa viimeisimmän vuoden aikana. Perus- ja kouluterveydenhuollon osaamisessa sukupuolen moninaisuudesta on transjärjestöjen tietojen perusteella Suomessa merkittäviä puutteita ja suurta alueellista vaihtelua.

YK:n yleissopimus taloudellisista, sosiaalisista ja sivistyksellisistä oikeuksista turvaa jokaiselle ihmiselle oikeuden nauttia korkeimmasta mahdollisesta saavutettavissa olevasta terveydentilasta. Sopimusta valvovan YK:n TSS-komitean yleiskommentin 22 mukaan tämä edellyttää valtioilta terveyspalvelujen saatavuuden varmistamista ilman syrjintää sekä positiivisia velvoitteita puuttua syrjintää aiheuttaviin syihin, kuten transfobiaan. TSS-komitean yleiskommentin 20 mukaan sukupuoli-identiteetti kuuluu sopimuksen kieltämiin syrjintäperusteisiin.

Toinen linja 17
00530 Helsinki, Finland

FÖRBUNDET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER
FINNISH LEAGUE FOR HUMAN RIGHTS

ihmisoikeusliitto.fi
info@ihmisoikeusliitto.fi

Sukupuolen vahvistamisen ehtoja säätelevän niin kutsutun translain valmistelun yhteydessä käytiin läpi muun muassa sukupuolitettu terveydenhuollon lainsäädäntö ja tehtiin siihen tarvittavat muutokset. Seulontoja koskeva asetusmuutos on valmisteilla. Asetusmuutoksella on tarkoitus varmistaa, että seulontoihin pääsevät kaikki ne, joille ne ovat hyödyllisiä.

Terveydenhuollon tehokkaan, tarkoituksenmukaisen, yhdenvertaisen ja potilaiden oikeuksia toteuttavan toiminnan varmistamiseksi on tärkeää, että terveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntö vastaa sekä kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita että inhimillistä todellisuutta.

Aija Salo

Ihmisoikeuksien asiantuntija

Ihmisoikeusliitto